

Nederlands naar perfectie

METHODE NEDERLANDS VOOR HOOGOPGELEIDE ANDERSTALIGEN

EMILY PALMER
MIRANDA VAN 'T WOUT

uitgeverij
coutinho

Website

Bij dit boek hoort online studiemateriaal.

Ga naar www.coutinho.nl/nederlandsnaarperfectie en log in met je Coutinho-account. Activeer vervolgens onderstaande code. Hierna heb je onbeperkt exclusieve toegang tot het materiaal.

Voorwoord

Voor je ligt *Nederlands naar perfectie*. Dit is een geheel nieuwe lesmethode Nederlands voor hoogopgeleide anderstaligen die niveau B2 van het Europees Referentiekader (ERK) hebben bereikt. Het is een totaal methode die toewerkt naar niveau C1, het niveau dat nodig is om goed te kunnen functioneren in een academische studie- of werkomgeving.

De teksten en de verwerkingsopdrachten in het boek *Nederlands naar perfectie* zijn academisch van aard. Het boek sluit daarmee goed aan bij het hoge opleidingsniveau van de cursisten. De teksten zijn gegroepeerd rond verschillende thema's, waardoor het boek voor een grote doelgroep interessant is. Er is ruime aandacht voor uitbreiding van de woordenschat en het gebruik van de Nederlandse taal in verschillende contexten.

Nederlands naar perfectie (van B2 naar C1) sluit aan op de reeks *Nederlands in gang* (tot A2), *Nederlands in actie* (van A2 naar B1) en *Nederlands op niveau* (van B1 naar B2). Samen vormen deze lesmethodes een complete leerlijn.

Dank

Allereerst bedanken we oud-cursiste Jessica Williams, want zonder haar aansporingen had dit boek nooit het licht gezien. Ook bedanken we onze (voormalige) cursisten Elisangela Galdino dos Santos, Ida Ibraimova, Irina Pavlova, Magdalena Warntjes, Nadya Tsvyk, Paola Kort-Uriol Bustamente, Raphaël Bornard en Smaranda Padurariu, die de leesteksten hebben beoordeeld. Daarnaast zijn we veel dank verschuldigd aan onze collega-docenten Gabriël Hoezen, Kees Linthorst, Liesbet Winkelmolen, Marion Siemonsma en Sandra Duenk en alle anderen die de hoofdstukken van kritisch en constructief commentaar hebben voorzien of ons anderszins bij het maken van dit boek hebben geholpen. Verder bedanken we Ilke Jacobs van Coutinho voor de goede gesprekken en haar zinvolle opmerkingen en suggesties.

We zijn erg blij met de medewerking van Jeanine Mies aan het interview over de Persberichtenwijzer in hoofdstuk 3, en met de toestemming van Suzanne Meijles van ProTaal voor het gebruik van haar creatieve schrijfoopdracht in hoofdstuk 4. Verder hebben we in het boek drie opdrachten gebruikt uit *Actief met taal. Didactische werkvormen voor het talenonderwijs* van Dieuwke de Coole en Anja Valk, uitgeverij

Coutinho. Tot slot willen we hier nog vermelden dat sommige bronteksten om praktische redenen licht bewerkt zijn.

We hebben dit boek met veel plezier geschreven en we hopen dat de docenten en cursisten die ermee werken er net zo veel plezier aan beleven.

Emily Palmer (Taalzeker, Utrecht) &
Miranda van 't Wout (Academisch Talencentrum, Leiden)
December 2014

Website

www.coutinho.nl/nederlandsnaarperfectie

Bij dit boek hoort een website. Daar vind je de audiobestanden van de leesteksten, met aandacht voor de uitspraak, alsook de audio bij de uitspraakopdrachten in het boek. Bovendien kun je er terecht voor extra oefeningen met het vocabulaire en de uitdrukkingen en woordgroepen uit de teksten, grammatica- en prepositie-oefeningen, liedjes en sketches en links naar andere leerzame sites over academische vaardigheden. Verder heb je de website nodig om de fragmenten bij de luisteropdrachten te beluisteren en/of bekijken en de transcripten daarvan te downloaden. Tot slot staan de vocabulairelijsten op de website, zodat je het vocabulaire op je eigen manier kunt leren.

Voor docenten is er een docentenhandleiding beschikbaar.

Ga naar www.coutinho.nl/nederlandsnaarperfectie. Maak een Coutinho-account aan en typ vervolgens de unieke code in van pagina 2 van dit boek. Met deze code krijg je onbeperkt exclusieve toegang tot het extra materiaal.

Inhoud

Beste cursist	19
1 Taal en cultuur	23
Spreken	
▪ Opdracht 1: Quiz	23
TEKST 1 Als je authentiek wilt klinken, moet je wat slordig spreken	23
Vocabulaire tekst 1	27
▪ Opdracht 2: Invullen	30
▪ Opdracht 3: Synoniemen	31
▪ Opdracht 4: Spreken	31
Luisteren	
▪ Opdracht 5: Je zegt minder dan je denkt	32
Uitspraak	
▪ Opdracht 6: Woordbinden	32
Schrijven	
▪ Opdracht 7: Elfje	33
TEKST 2 Interculturele communicatie	33
Vocabulaire tekst 2	38
▪ Opdracht 8: Uitdrukkingen en woordgroepen	40
▪ Opdracht 9: Invullen	41
▪ Opdracht 10: Hoge hoed	42
Lezen / Studievaardigheid	
▪ Opdracht 11: Kernzinnen	42
Spreken	
▪ Opdracht 12: Cultuurverschillen	43
Grammatica	
▪ Opdracht 13: Structuurwoorden	44
▪ Opdracht 14: Artikel	45
▪ Opdracht 15: E-mail	46
Luisteren	
▪ Opdracht 16: Waarom brabbelen we tegen baby's?	46

Studievaardigheid	
▪ Opdracht 17: Feedback geven	46
▪ Opdracht 18: Presenteren	48
▪ Opdracht 19: Evalueren	49
Spreken	
▪ Opdracht 20: Monoloog	49
Schrijven / Taalvaardigheid	
▪ Opdracht 21: Afrondende schrijftaak	50
Spreken / Vocabulaire	
▪ Opdracht 22: Vragen naar en antwoord geven op	50
▪ Opdracht 23: Preposities	51
Luisteren	
▪ Liedje: Woorden zonder woorden	52
COLUMN Paulien Cornelisse	53
Taalbiografie	54
2 Onderwijs	55
Spreken	
▪ Opdracht 1: Geslaagd	55
TEKST 1 De (on)zin van rankings	56
Vocabulaire tekst 1	59
▪ Opdracht 2: Invullen	62
▪ Opdracht 3: Spreken	63
▪ Opdracht 4: Zinnen afmaken	64
Spreken	
▪ Opdracht 5: Tablets in het onderwijs	64
Luisteren / Studievaardigheid	
▪ Opdracht 6: Het onderwijs van de toekomst	65
Taalvaardigheid / Uitspraak	
▪ Opdracht 7: Mening geven met 'er' of 'daar'	67
Luisteren / Spreken	
▪ Opdracht 8: Online colleges	67
▪ Opdracht 9: Geen mening geven	68
TEKST 2 Gooi het kind niet met het badwater weg	68
Vocabulaire tekst 2	72
▪ Opdracht 10: Invullen	75
▪ Opdracht 11: Zinnen maken	76
▪ Opdracht 12: -vaardig en -gericht	76

Grammatica	
▪ Opdracht 13: Indirecte rede	77
▪ Opdracht 14: Artikel weergeven	78
Luisteren	
▪ Opdracht 15: Gamification	78
Spreken	
▪ Opdracht 16: Een publiek toespreken	79
Studievaardigheid	
▪ Opdracht 17: Samenvatten	80
Schrijven / Studievaardigheid	
▪ Opdracht 18: Afrondende schrijftaak	81
Vocabulaire	
▪ Opdracht 19: Preposities	82
Luisteren	
▪ Cabaret: Luizenmoeders in de klas	83
COLUMN Meester Bart	83
3 Economie en bedrijfsleven	85
Spreken	
▪ Opdracht 1: De klant is koning	85
TEKST 1 Zakendoen in de nieuwe economie	86
Vocabulaire tekst 1	91
▪ Opdracht 2: Invullen	94
▪ Opdracht 3: Andere vorm	95
▪ Opdracht 4: Synoniemen	95
▪ Opdracht 5: Duurzaamheid	96
Luisteren	
▪ Opdracht 6: De circulaire economie	96
Spreken	
▪ Opdracht 7: Ruilen	96
▪ Opdracht 8: Mening geven op het werk	97
Luisteren / Schrijven	
▪ Opdracht 9: Dictoglos	98
TEKST 2 De ZitSta-vergadertafel	98
Vocabulaire tekst 2	100
▪ Opdracht 10: Spreken	102
▪ Opdracht 11: Andere woorden	102
Lezen / Studievaardigheid	
▪ Opdracht 12: Telegram	103

Grammatica	
▪ Opdracht 13: Verwijzen	103
Luisteren / Taalvaardigheid	
▪ Opdracht 14: Persberichtenwijzer	104
Schrijven	
▪ Opdracht 15: Persbericht	104
Grammatica	
▪ Opdracht 16: 'Er'	105
▪ Opdracht 17: 'Er' + prepositie, maar dan anders	106
▪ Opdracht 18: 'Er' + prepositie als vooruitwijzer	107
Spreeken / Taalvaardigheid	
▪ Opdracht 19: Vergaderen: wat weet je al?	108
Luisteren / Taalvaardigheid	
▪ Opdracht 20: Vergadering De Kempenaer	108
Spreeken / Schrijven	
▪ Opdracht 21: Een vergadering houden	109
Luisteren / Spreken	
▪ Opdracht 22: Monoloog: elevator pitch	111
▪ Opdracht 23: Netwerken	112
Schrijven / Studietoelichting	
▪ Opdracht 24: Afrondende schrijftaak	112
Vocabulaire	
▪ Opdracht 25: Preposities	113
Luisteren	
▪ Liedje: Nergens goed voor	113
COLUMN Annemarie van Gaal	114
 4 Gezondheid en voeding	 117
Spreeken	
▪ Opdracht 1: Op naar de honderd!	117
TEKST 1 Doemscenario lijkt te donker	118
Vocabulaire tekst 1	122
▪ Opdracht 2: Invullen	125
▪ Opdracht 3: Antoniemen	126
▪ Opdracht 4: Spreken	126
Luisteren	
▪ Opdracht 5: Oud of the box	127
Schrijven	
▪ Opdracht 6: Creatief schrijven	127

TEKST 2 Eten is meer dan optelsom van nutriënten	128
Vocabulaire tekst 2	131
▪ Opdracht 7: Invullen	134
▪ Opdracht 8: Prefixen	135
▪ Opdracht 9: -baar en -ling	135
Grammatica	
▪ Opdracht 10: Imperatief	136
Spreken	
▪ Opdracht 11: Voedselafdruk	138
Taalvaardigheid / Uitspraak	
▪ Opdracht 12: Klagen en kritiek geven	138
Grammatica / Uitspraak	
▪ Opdracht 13: De juiste toon vinden	140
Luisteren / Studievaardigheid	
▪ Opdracht 14: Aantekeningen maken	141
Spreken	
▪ Opdracht 15: Monoloog	142
Schrijven / Taalvaardigheid	
▪ Opdracht 16: Afrondende schrijftaak	142
Vocabulaire	
▪ Opdracht 17: Preposities	143
Luisteren	
▪ Sketch: Onder de tram	144
COLUMN Martijn Katan	144
 5 Filosofie en ethiek	 147
Spreken	
▪ Opdracht 1: Omdenken	147
TEKST 1 Zappen naar een volgend opwindingsmoment	148
Vocabulaire tekst 1	152
▪ Opdracht 2: Invullen	154
▪ Opdracht 3: Wat betekent ...?	155
▪ Opdracht 4: Spreken	156
Lezen / Studievaardigheid	
▪ Opdracht 5: Kopjes	156
Schrijven	
▪ Opdracht 6: Zinnen maken	157
Luisteren	
▪ Opdracht 7: Erasmus	157

Schrijven	
▪ Opdracht 8: Foute keuze	159
Spreken	
▪ Opdracht 9: Wat vind je van dierproeven?	159
TEKST 2 Dierproeven	160
Vocabulaire tekst 2	163
▪ Opdracht 10: Invullen	165
Schrijven / Spreken	
▪ Opdracht 11: Ethische dilemma's	166
▪ Opdracht 12: Nog meer dilemma's	166
▪ Opdracht 13: Dilemma levertransplantatie	167
Grammatica	
▪ Opdracht 14: Passief	168
▪ Opdracht 15: Wat is er gebeurd? Wat moet er gebeuren?	169
Luisteren	
▪ Opdracht 16: Man in de crèche	169
Spreken	
▪ Opdracht 17: Monoloog	169
Taalvaardigheid	
▪ Opdracht 18: Parafraseren	170
Schrijven / Studievaardigheid	
▪ Opdracht 19: Afrondende schrijftaak	170
Vocabulaire	
▪ Opdracht 20: Preposities	172
Luisteren	
▪ Liedje: Durf jij	173
COLUMN Bas Haring	173

6 Psychologie 175

Spreken	
▪ Opdracht 1: Geluk	175
TEKST 1 Synesthesie	176
Lezen / Studievaardigheid	
▪ Opdracht 2: Waar hoort dit kopje?	180
Vocabulaire tekst 1	180
▪ Opdracht 3: Invullen	182
▪ Opdracht 4: Synoniemen	183
▪ Opdracht 5: Spreken	184

Luisteren / Spreken	
▪ Opdracht 6: Universiteit van Nederland	184
▪ Opdracht 7: Talenten	186
▪ Opdracht 8: Geluksactiviteiten	186
Grammatica	
▪ Opdracht 9: Modale partikels	186
▪ Opdracht 10: Volgorde modale partikels	188
TEKST 2 De wetenschap van gezichtenlezen	188
Vocabulaire tekst 2	193
▪ Opdracht 11: Invullen	196
▪ Opdracht 12: Prefixen	197
Schrijven	
▪ Opdracht 13: Gezichten beschrijven	198
Luisteren	
▪ Opdracht 14: Niets te verbergen	200
Grammatica	
▪ Opdracht 15: Meerdere werkwoorden in bijzinnen	201
▪ Opdracht 16: Zinnen met meerdere werkwoorden	202
Spreken / Taalvaardigheid	
▪ Opdracht 17: Onderhandelen	202
Spreken	
▪ Opdracht 18: Monoloog	204
Schrijven / Studievaardigheid	
▪ Opdracht 19: Afrondende schrijftaak	205
Vocabulaire	
▪ Opdracht 20: Preposities	206
Luisteren	
▪ Liedje: Ik heb een heel zwaar leven	206
COLUMN Roos Vonk	207
 7 Rechten	 209
Spreken	
▪ Opdracht 1: Zoek het op!	209
TEKST 1 Wees trots op de toga	210
Luisteren / Spreken	
▪ Opdracht 2: Rechterlijke dwaling	214

Vocabulaire tekst 1	214
▪ Opdracht 3: Uitdrukkingen en woordgroepen	217
▪ Opdracht 4: Invullen	218
▪ Opdracht 5: Spreken	219
Luisteren / Spreken	
▪ Opdracht 6: Een rechtszaak	219
▪ Opdracht 7: Gedoogbeleid	220
Vocabulaire	
▪ Opdracht 8: Register	221
▪ Opdracht 9: Hersengymnastiek	222
TEKST 2 In het oog van de camera van de baas	222
Lezen / Studievaardigheid	
▪ Opdracht 10: Strookjes	226
Vocabulaire tekst 2	226
▪ Opdracht 11: Invullen	229
▪ Opdracht 12: Welk werkwoord hoort erbij?	230
Luisteren / Spreken	
▪ Opdracht 13: Strafbare feiten	231
▪ Opdracht 14: Mijn recht, jouw recht	231
▪ Opdracht 15: Hoe werkt het en wat is het?	232
Grammatica	
▪ Opdracht 16: Separabele werkwoorden met een ander werkwoord	233
▪ Opdracht 17: Separabele en niet-separabele werkwoorden	234
Spreken / Taalvaardigheid	
▪ Opdracht 18: Vragen stellen, controleren en doorvragen	235
Spreken	
▪ Opdracht 19: Monoloog	236
Schrijven	
▪ Opdracht 20: Afrondende schrijftaak	237
Vocabulaire	
▪ Opdracht 21: Preposities	237
Luisteren	
▪ Liedje: Cd van jou, cd van mij	238
COLUMN Fleur Brockhus	239

8	Mens en techniek	241
	Spreken	
	▪ Opdracht 1: Gedicht van Rutger Kopland	241
	TEKST 1 Wikipedia, maar dan voor robots	242
	Vocabulaire tekst 1	246
	▪ Opdracht 2: Invullen	249
	▪ Opdracht 3: Combinaties met 'raken'	250
	Luisteren / Spreken	
	▪ Opdracht 4: Interview	250
	▪ Opdracht 5: Doping voor het brein	251
	▪ Opdracht 6: Citaten van Albert Einstein	252
	Schrijven	
	▪ Opdracht 7: Zinnen maken	253
	TEKST 2 Superintelligent vervoer	253
	Vocabulaire tekst 2	257
	▪ Opdracht 8: Invullen	259
	▪ Opdracht 9: Reageren	260
	▪ Opdracht 10: Een wildvreemd spelletje	261
	Grammatica	
	▪ Opdracht 11: 'Zullen' en 'zouden'	262
	Luisteren	
	▪ Opdracht 12: Daan Roosegaarde	264
	Grammatica	
	▪ Opdracht 13: Dit is ...	265
	Spreken / Taalvaardigheid	
	▪ Opdracht 14: Beschrijven	265
	Schrijven / Studievaardigheid	
	▪ Opdracht 15: Figuren beschrijven	267
	Spreken	
	▪ Opdracht 16: Monoloog	268
	Schrijven / Studievaardigheid	
	▪ Opdracht 17: Afrondende schrijftaak	268
	Vocabulaire	
	▪ Opdracht 18: Preposities	269
	Luisteren	
	▪ Liedje: De wereld beweegt	270
	COLUMN Diederik Jekel	270

Bijlagen

1a	Checklist B2	273
1b	Checklist C1	276
2a	Structuurwoorden – overzicht	279
2b	Handige zinnen voor het houden van een presentatie	283
2c	Geen mening geven	286
2d	Handige zinnen voor het voeren van een onderhandeling	287
3	Antwoorden	289
4	Register	307
	Illustratieverantwoording	315

Beste cursist,

Je beheersing van de Nederlandse taal is al heel goed. Je hebt inmiddels niveau B2 van het Europees Referentiekader (ERK) bereikt, maar je wilt je Nederlands naar een nog hoger niveau brengen. Dat kan met de lesmethode die voor je ligt. *Nederlands naar perfectie* werkt toe naar niveau C1.

Op deze pagina's geven we je informatie over het boek aan de hand van de gebruikte pictogrammen.

Dit is het pictogram voor **lezen**.

Het boek heeft acht hoofdstukken die zijn opgebouwd rondom een wetenschappelijk thema. Elk hoofdstuk bevat twee leesteksten met vragen. Dit zijn wat langere artikelen met een populairwetenschappelijk karakter. Aan het eind van elk hoofdstuk vind je een column van een – steeds wisselende – bekende Nederlandse columnist.

Dit is het pictogram voor **vocabulaire**.

Op niveau B2 ken je de meest frequente woorden al. Daarom leer je in dit boek ook woorden die wat minder vaak voorkomen, maar die wel belangrijk zijn voor een academische studie of carrière. Bij de teksten vind je vocabulairelijsten met voorbeeldzinnen en opdrachten. Je oefent met synoniemen, vaste combinaties, woorden met een prefix en verschillen in register. Aan het eind van elk hoofdstuk is er een oefening met preposities. Op de website vind je extra opdrachten met het vocabulaire en de preposities uit het hoofdstuk. Daarnaast wordt er aandacht besteed aan de uitdrukkingen en woordgroepen die in de teksten voorkomen.

Dit is het pictogram voor **spreken**.

In de spreekopdrachten ligt de nadruk op langere opdrachten, discussies en monologen. Ook wordt er geoefend met verschillende registers. De opdrachten sluiten goed aan bij de can do-statements van het Europees Referentiekader (ERK) voor niveau C1.

Dit is het pictogram voor **uitspraak**.

Een goede uitspraak en intonatie zijn belangrijk als je duidelijk wilt overkomen. Daarom besteden we hier in het boek aandacht aan. Bovendien kun je alle leesteksten uit het boek beluisteren op de website. Daar vind je ook opdrachten om aan je uitspraak te werken.

Dit is het pictogram voor **luisteren**.

In elk hoofdstuk vind je minimaal twee luisteropdrachten. De video- en audiofragmenten kun je bekijken en/of beluisteren via de website. Alle fragmenten zijn authentiek. Aan het eind van elk hoofdstuk is een liedje of sketch opgenomen. Op de website vind je links naar nog meer leuke fragmenten en liedjes.

Dit is het pictogram voor **schrijven**.

Elk hoofdstuk bevat schrijfopdrachten die als doel hebben nieuwgeleerd vocabulaire of lastige grammaticale constructies toe te passen en het schrijfgemak en het schrijfplezier te vergroten. De hoofdstukken worden afgerond met een wat grotere functionele schrijfopdracht, zoals het schrijven van een opensollicitatiebrief, een reactie op een klachtenbrief of een betoog. Deze opdrachten sluiten goed aan bij de can-do-statements van het Europees Referentiekader (ERK) voor niveau C1.

Dit is het pictogram voor **grammatica**.

Op dit hoge niveau zijn er geen nieuwe grammaticaregels meer om aan te bieden. In overleg met verschillende docenten en cursisten hebben we de lastigste grammaticale onderwerpen geselecteerd om nog eens extra onder de aandacht te brengen, waarbij hier en daar een nuance wordt aangebracht. Zowel in het boek als op de website kun je oefenen met grammatica.

Dit is het pictogram voor **studievaardigheid / taalvaardigheid**.

Aangezien dit boek bedoeld is voor hoogopgeleide anderstaligen die het Nederlands nodig hebben voor hun studie of beroep, besteden we ook aandacht aan belangrijke studievaardigheden. Zo ga je oefenen met het schrijven van een samenvatting en een verslag, maar ook onderwerpen als presenteren, vergaderen en onderhandelen komen aan bod. De nadruk ligt hierbij op de talige kant, dus niet zozeer op het aanleren van de vaardigheid op zich. Als je meer informatie nodig hebt, kun je op de website terecht voor links naar handige sites.

Dit is het pictogram voor de [website](#).

Op de website zijn de audiobestanden van de leesteksten te vinden, met aandacht voor de uitspraak, alsook de audio bij de uitspraakopdrachten in het boek. Bovendien vind je er extra oefeningen met het vocabulaire en de uitdrukkingen en woordgroepen uit de teksten, grammatica- en prepositiesoefeningen, liedjes en sketches en links naar andere leerzame sites over academische vaardigheden. Verder kun je op de website de fragmenten bij de luisteropdrachten beluisteren en/of bekijken en de transcripten daarvan downloaden. Voor het oefenen voor het Staatsexamen NT2 programma III zijn er ook nog extra luister- en leesteksten met meerkeuzevragen. Tot slot staan de vocabulairelijsten op de website, zodat je het vocabulaire op je eigen manier kunt leren.

We wensen je veel plezier met *Nederlands naar perfectie*!

Emily Palmer en Miranda van 't Wout

1

Taal en cultuur

Woordbinden ■ Kernzinnen uit alinea's halen ■ Structuurwoorden gebruiken ■ Feedback geven ■ Presenteren ■ Evalueren

OPDRACHT 1 Quiz

Dit hoofdstuk gaat over taal. Wat weet jij over de Nederlandse taal? Doe de quiz!

- 1 Hoeveel mensen in de Europese Unie spreken Nederlands als eerste taal?
- 2 In welke vier landen wordt het Nederlands het meest gesproken?
- 3 Wereldwijd worden er zo'n 6.000 talen gesproken. Welke positie neemt het Nederlands in op wereldniveau?
- 4 Het Standaardnederlands is de officiële taal in Nederland. Welke andere taal heeft hier een officiële status?
- 5 Welke relatie heeft het Afrikaans met het Nederlands?
- 6 Wat is het Groene Boekje?
- 7 Wanneer is de Nederlandse spelling voor het laatst aangepast?
- 8 Kunnen Nederlanders elkaar begrijpen als ze dialect spreken?

TEKST 1 Als je authentiek wilt klinken, moet je wat slordig spreken

Beantwoord de volgende vragen voordat je de tekst gaat lezen.

- 1 Begrijp je wat een Nederlander bedoelt als hij 'foscij' zegt? Of 'daarm'?
- 2 Vind je dat Nederlanders duidelijk spreken? Heb je soms moeite om ze te verstaan? Zo ja, wanneer is dat?
- 3 Plak je zelf weleens woorden aan elkaar in het Nederlands? En in je moedertaal?

De volgende tekst is het eerste deel van een artikel van psycholinguïste Mirjam Ernestus. Lees de tekst en beantwoord de vragen.

“Als je authentiek wilt klinken, moet je wat slordig spreken”

Psycholinguïste Mirjam Ernestus over onze uitspraakmanieren

Als we praten, slikken we heel veel in. We zeggen niet ‘vakantie’, maar
5 ‘fkasie’, en niet ‘volgens mij’, maar ‘fosmij’. Taalkundige Mirjam Ernestus kreeg onlangs twee *forse* subsidies voor haar onderzoek naar zulke ‘gereduceerde’ spreektaal. Hoe *herleidt* ons brein verkort uitgesproken woorden *tot* een betekenis? En wat houdt dat in voor het onderwijs?

10 Jan Erik Grezel

“We horen ‘daarm’ of ‘wes’ en toch begrijpen we dat de spreker ‘daar-
om’ of ‘wedstrijd’ bedoelt. Hoe kan
15 dat?”, vraagt prof. dr. Mirjam Ernestus van de Radboud Universiteit Nijmegen retorisch. “Dat is *de kern* van mijn onderzoek: het verstaan en begrijpen van de zogenoemde
20 gereduceerde uitspraakvarianten. In welke situaties gebruiken we zulke ‘slordige taal’? Zijn al die varianten van daarom, zoals ‘daarm’ en ‘daarurn’, apart opgeslagen in onze

25 hersenen of leiden we ze af uit een grondvorm? En hoe moeten buitenlanders die onze taal leren zulke varianten leren verstaan? Uiteindelijk wil ik weten hoe ons brein
30 dagelijkse spreektaal verwerkt.”

Met snelle gebaren schrijft ze het witte wandbord vol op haar werkkamer in het Nijmeegse Max
35 Planck Instituut, het mekka van de psycholinguïstiek in de Lage Landen. Hier wordt door een

excellente groep wetenschappers fundamenteel onderzoek gedaan
 40 naar *het* brede *terrein* van taal en hersenen: taalverwerving én taalverwerking in het menselijk brein.

Het jaar 2012 *markeert* een grote
 45 *doorbraak* voor de *bevlogen* Ernestus. Ze kreeg *maar liefst* twee grote onderzoekssubsidies toegewezen. “*Kennelijk* heb ik de commissies kunnen overtuigen van het
 50 maatschappelijk belang van mijn studieobject. Vrijwel al het taalkundig onderzoek naar gesproken taal houdt zich bezig met ‘volle varianten’: taal die heel netjes
 55 wordt uitgesproken. In mijn onderzoek richten we ons op spreektaal, waarin mensen van alles inslikken. De resultaten zijn onder andere waardevol voor het talenonder-
 60 wijs. Aan de Radboud Universiteit zoeken we uit hoe we talenstudenten en buitenlandse studenten die Nederlands leren, kunnen helpen om hun luistervaardigheid
 65 te verbeteren. We gebruiken bijvoorbeeld woordenlijsten mét de gereduceerde varianten. Daarbij moet je ook denken aan zinnetjes als ‘Hoest?’ voor ‘Hoe is het?’”

70

Balkenende

Kampioen reduceren was lange tijd oud-premier Jan Peter Balkenende, met fameuze frases als
 75 ‘Neelansevrantworeheifoinnasjonal-trekkin’. “Die man was voor mij een geschenk uit de hemel. Als mensen vroegen wat ik deed, hoefde

ik maar zijn manier van praten
 80 te noemen en iedereen begreep waar ik me mee bezighield. Hij is *ten onrechte* voor *gek* gezet met zijn gereduceerde spraak, want wij
 85 doen dat allemaal. Alleen deed Balkenende het ook in toespraken, en dan valt het op.”

Moedertaalsprekers van het Nederlands kunnen zulke taalklonten als die van Balkenende wel *behappen*. Ze zijn al op heel jonge leeftijd met gereduceerde varianten geconfronteerd, toen hun oor nog voor alles
 90 openstond. Maar ‘late leerders’, Ernestus’ term voor mensen die een tweede of vreemde taal leren na hun kindertijd, hebben grote problemen met reductie – en dus zijn
 95 ze interessant voor de onderzoeker. “We hebben vrijwel allemaal die *onthutsende* ervaring: in een Franse bakkerswinkel kun je wel netjes een stokbrood bestellen, maar je *raakt*
 100 *het spoor bijster* als de dame achter de toonbank in het Frans begint terug te *ratelen*. Dat komt vooral doordat de woorden in de Franse spreektaal anders – meer gereduceerd – worden uitgesproken dan
 105 we op school geleerd hebben. Die dagelijkse taal met alle weglatingen vind ik machtig interessant.”

115 Zijn er patronen te herkennen bij het inslikken? Lenen bepaalde woorden zich er beter voor dan andere? “Neem vakantie, volgens mij, of gehad. Als je *de weergave*
 120 van deze woorden in spreektaal

analyseert, blijkt dat we er bij de uitspraak zoiets als ‘fkasie’, ‘fosmij’ en ‘gat’ van maken. Vooral onbeklemdoende stukjes *sneuvelen* in de

- 125 woordenstroom.” Verder bepalen de situatie en de relatie tussen de sprekers of en hoe we een woord inkorten. Maar als we het tot de taal zelf *beperken*, is de frequentie
130 van een woord heel belangrijk. ‘De genoemde woorden komen veel voor. Hoe vaker een woord voorkomt, hoe eerder we het reduceren. Functiewoorden als de en het zijn
135 hoogfrequent. Al zijn ze van zichzelf al kort, we maken ze in de uitspraak nog korter: ‘d’ en ‘t.’”

Oma’s en kinderen

- 140 “Wat nu *frappant* is: ook woorden die wat minder frequent zijn, worden gereduceerd als ze in een conversatie vaker voorkomen. We hebben vastgesteld dat het
145 woord wedstrijd in de loop van een gesprek steeds slordiger wordt uitgesproken naarmate het meer opduikt. Voor de spreker is het blijkbaar motorisch steeds een-
150 voudiger om dat woord te zeggen. Anders geformuleerd: de planning van de uitspraak van dat woord, waarbij het gaat om de aansturing van de spraakorganen, ligt *als het*
155 *ware* nog klaar in ons geheugen. Voor de luisteraar is het ook ge-

makkelijker om dat woord ‘op te halen’ uit het woordenboek in zijn hoofd, het zogenoemde mentale
160 lexicon.”

- Frequentie én context – de omgeving waarin een woord voorkomt tussen andere woorden – spelen een een-tweetje bij reductie.
165 “Die context is van invloed op het uitspreken en het verstaan. Uit een grote verzameling spraak in spontane conversaties hebben we
170 zinnnetjes geselecteerd als ‘De oma’s spelen’ en ‘De kinderen spelen’. Uit een vergelijking van de uitspraak blijkt dat het woord kinderen in de tweede zin meer gereduceerd
175 wordt dan oma’s in de eerste zin. Dat is te verklaren doordat de tweede combinatie vaker voorkomt. In een normaal wereldbeeld zijn kinderen die spelen voorspel-
180 baarder dan oma’s die spelen. Sprekers hebben meer ervaring met de combinatie ‘kinderen – spelen’. De planning van het uitspreken verloopt soepeler. Waarom is dat
185 nu zo interessant? Het zegt iets over de werking van ons brein. De gegevens uit dit onderzoek passen in het beeld van een geheugen dat – ook bij uitspraak – vooral steunt
190 op onze ervaring met taal in een bepaalde context.”

Bron: *Onze Taal*, november 2012

Vragen bij tekst 1

- 1 Mirjam Ernestus doet onderzoek naar 'gereduceerde spreektaal'. Geef hier een definitie van en noem een belangrijk kenmerk.
- 2 Wat wordt in het artikel als het tegengestelde van gereduceerde spreektaal genoemd?
- 3 Mirjam Ernestus heeft de titels prof. dr. Wat houden die titels in?
- 4 In het artikel wordt het Max Planck Instituut 'het mekka van de psycholinguïstiek in de Lage Landen' genoemd. Leg uit wat er met 'het mekka' bedoeld wordt.
- 5 Welk maatschappelijk belang dient het onderzoek?
- 6 Begrijp je wat oud-premier Jan Peter Balkenende bedoelde met 'Neelansevrantworeheifoinnasjonaltrekkin'? Lees het eens hardop en noteer wat je denkt dat hij bedoelt.
- 7 Waarom was Jan Peter Balkenende voor de onderzoekster een geschenk uit de hemel?
- 8 Welke regels voor het inslikken van woorden noemt Mirjam Ernestus in de laatste drie alinea's?
- 9 Wat wordt er gezegd over 'wedstrijd'? Kruis het juiste antwoord aan.
 - ☐ a Het woord 'wedstrijd' wordt vaak gebruikt en is daarom motorisch steeds makkelijker uit te spreken.
 - ☐ b Als je een woord vaak achter elkaar gebruikt, is het makkelijker uit te spreken.
 - ☐ c Hoe frequenter het woord 'wedstrijd' wordt gebruikt, hoe meer de spraakorganen moeten worden aangestuurd.

Op de website vind je bij elke tekst een audiobestand, zodat je de ingesproken teksten kunt beluisteren.

Vocabulaire tekst 1

fors (r. 6)

Er is **fors** kritiek geuit op dat wetsvoorstel.

Het aantal werklozen is de afgelopen jaren **fors** gestegen; er zijn nu erg veel mensen zonder baan.

Maar: We hebben die avond *flink* gelachen. De bioscoop zat *flink* vol.

herleiden tot (r. 7)

De informatie die wij verzamelen, is niet te **herleiden tot** een persoon. Uw privacy blijft dus verzekerd.

kern, de (r. 17)

Een goede presentatie bestaat uit een inleiding, een **kern** en een slot. De kern is het belangrijkste deel.

terrein, het (r. 40)

Hij weet alles van insectenbeten, dat is echt zijn **terrein**. Hij heeft er onderzoek naar gedaan, dus dat is zijn specialiteit.

markeren (r. 44)

Het eindexamenfeest **markeert** het einde van de middelbareschooltijd en het begin van het studentenleven.

doorbraak, de (r. 45)

We verwachten een **doorbraak** in de langlopende discussie omtrent de hypotheeklast voor huiseigenaren.

doorbreken (brak door, is doorgebroken)

Hij had al negen boeken geschreven, maar werd pas bekend toen hij **doorbrak** met zijn bestseller.

bevlogen (r. 45)

Voor deze bijeenkomst zoeken we een **bevlogen** spreker die het publiek kan inspireren.

In het interview sprak de auteur **bevlogen** over zijn nieuwe boek.

kennelijk (r. 48)

Zij heeft twee essays geschreven in plaats van een. **Kennelijk** had ze tijd genoeg om dit te doen.

behappen (r. 91)

Tien nieuwe woorden per dag is nog wel te **behappen**, maar meer kan ik echt niet onthouden hoor!

onthutsend (r. 102)

De detective deed een **onthutsende** ontdekking: de vrouw die hij zocht, lag al tien jaar dood in haar woning.

ratelen (r. 107)

Ik vroeg of de vrouw wat langzamer wilde spreken, maar in plaats daarvan **ratelde** ze maar door. Ik verstond er niets van, zo snel sprak ze.

weergave, de (r. 119)

Bij het schrijven van je scriptie is een correcte **weergave** van de bronnen een vereiste.

weergeven (gaf weer, heeft weergegeven)

Dit scherm kan 3D-beelden **weergeven** zonder dat daar een speciale 3D-bril voor nodig is.

sneuvelen (r. 124)

Is er alweer een glas **gesneuveld**? Kun je de glazen voortaan iets voorzichtiger afwassen?

In een oorlog **sneuvelen** er altijd veel soldaten.

beperken (r. 129)

De schade van de storm bleef gelukkig **beperkt**. Er zijn wel bomen omgevallen, maar niet op auto's of huizen.

zich beperken tot

De politie wil dat we **ons beperken tot** de feiten; we hoeven er geen verhaal vol emoties van te maken.

frappant (r. 140)

Bij het vergelijken van de twee romans waren er een paar **frappante** overeenkomsten.

Uitdrukkingen en woordgroepen

(r. 46) **maar liefst** (antoniem: slechts)

(r. 82) **ten onrechte** (antoniem: terecht)

(r. 82) **iemand voor gek zetten**

(r. 105) **het spoor bijster raken**

(r. 154) **als het ware**

Oefenen met de uitdrukkingen en woordgroepen van tekst 1 (en 2) kan op de website.

OPDRACHT 2 Invullen

Vul een van de woorden uit de lijst in. Gebruik de goede vorm.

- 1 Na zijn _____ als kunstschilder werd hij door alle grote musea gevraagd om daar te exposeren.
- 2 Als er een _____ docent voor de groep staat, vind ik de hoorcolleges wel interessant. Helaas zijn er ook docenten die routineus en zonder passie hun verhaal vertellen.
- 3 De methode van onze nieuwe coach is te _____ tot de drie b's: betrokken, bekwaam en bewust.
- 4 De moeilijke woorden heb ik met een gele stift _____.
- 5 De trein kwam eraan en reed voorbij zonder voor de wachtende reizigers te stoppen. Dat was een _____ ervaring.
- 6 Bij het ongeluk heeft mijn auto _____ schade opgelopen.
- 7 Zijn bewering klopt niet helemaal, maar er zit wel een _____ van waarheid in.
- 8 De directie wil de toegang tot vertrouwelijke data _____ ; niet alle informatie zal meer openbaar zijn.
- 9 De informatie in het boek was moeilijk te _____ , maar toen de docent het uitlegde, was het gelukkig duidelijk.
- 10 De integere journalist probeert een juiste _____ van de werkelijkheid te geven.

Kijk voor meer oefeningen met de woorden van tekst 1 op de website.

OPDRACHT 3 Synoniemen

- a Vervang de gekleurde woorden door een van de volgende synoniemen. Pas waar nodig ook de vorm aan.

Kies uit:

bij wijze van spreken ■ blijkbaar ■ flink ■ kapotgaan ■ omkomen ■ opvallend

- 1 De afgelopen jaren is er **fors** bezuinigd in het onderwijs.
 - 2 Bij de aanval op de stad zijn twee militairen **gesneuveld**.
 - 3 De vrouw op de fiets zwaaide enthousiast naar me. Ze dacht **kennelijk** dat ik een bekende van haar was.
 - 4 Wat ik **frappant** vond, was dat iedereen opstond voordat de voorstelling was afgelopen.
 - 5 Ik had een cadeautje voor je meegenomen, maar ben bang dat het in mijn tas is **gesneuveld**.
 - 6 Op de werkvloer hoor je het Nederlands de hele dag om je heen en zo word je **als het ware** gedwongen de taal ook buiten de lessen te spreken.
- b Maak nu zelf zinnen met de gekleurde woorden. Bespreek je zinnen eerst met een medecursist en leg ze dan voor aan de docent.

OPDRACHT 4 Spreken

Reageer op deze vragen en zinnen. Gebruik in je reactie het woord of de woorden tussen haakjes.

- 1 Moet je veel doen voor dit project? (**behappen**)
- 2 Wat vond je van de presentatie? (**bevlogen**)
- 3 Wanneer werd Annie M.G. Schmidt eigenlijk bekend bij het grote publiek? (**doorbraak**)
- 4 Is er de afgelopen jaren bezuinigd in het onderwijs? (**fors**)
- 5 Meestal wint een Vlaming het Groot Dictee der Nederlandse Taal. (**frappant**)
- 6 Hé, er staat hier nog een tas. Is die van jou? (**kennelijk**)
- 7 Verstonde jij het antwoord op de vraag van de interviewer? (**ratelen**)
- 8 Zijn er veel soldaten omgekomen in de Eerste Wereldoorlog? (**sneuvelen**)
- 9 Toen de foto gemaakt werd, stak hij twee vingers op achter haar hoofd. Waarom deed hij dat? (**iemand voor gek zetten**)
- 10 Hoeveel mensen spreken er wereldwijd eigenlijk Nederlands? (**maar liefst**)
- 11 Begrijp jij wat we moeten doen? (**het spoor bijster raken**)
- 12 Waarom is hij uit de gevangenis ontslagen? (**ten onrechte**)

OPDRACHT 5 Je zegt minder dan je denkt

Luister en kijk naar het videofragment op de website en beantwoord de vragen.

- 1 Wat doet Mirjam Ernestus?
- 2 Hoe kwam Mirjam Ernestus erbij om dit onderzoek te doen?
- 3 Waarin verschilt dit onderzoek van Mirjam Ernestus van veel andere taalkundige onderzoeken?
- 4 Mirjam Ernestus gebruikt bij haar onderzoek verschillende methodes. Welke drie?
- 5 Vroeger dacht men dat alleen de basiswoorden in het mentale lexicon waren opgeslagen. Waar was dat idee op gebaseerd?

OPDRACHT 6 Woordbinden

In het artikel over uitspraakmanieren heb je gelezen hoe Nederlanders woorden uitspreken. Wil je zelf ook authentiek klinken? Oefen dan met 'slordig' spreken!

Als mensen praten, spreken ze de woorden niet netjes een voor een uit. Ze plakken de woorden aan elkaar. Hierna zie je de letterlijke tekst van aan elkaar geplakte woorden. Luister via de website naar de zinnen en zeg ze na.

- 1 kujəmæevəhelləpə _____
- 2 thangtərvanaf _____
- 3 kepən ouwəfiets _____
- 4 zuləwə əstukkiefietsə _____
- 5 laawədamaadoen _____
- 6 ik bennəttər niemeejeens _____
- 7 fosmij hepjə glijk _____
- 8 kmoenog evə naarət posktoor _____
- 9 kujədə mellək evə gevə? _____
- 10 twasvammoggə onsetnt gəzelləg _____